hikmet; uygulamada, insanın nerede nasıl davranmasının daha doğru olduğunu hesaplayabilme ve görme yeteneği olarak ortaya çıkar.

ahlâkın dört temel fazileti;

1- hikmet,

2- şecaat,

3- rikkat,

4- adalet.

Aristo- **Muallim-i Evvel**,

Farabi- **Muallim-i Sâni**,

İbni Miskeveyh- **Muallim-i Selase** (Üçüncü Öğretmen).

Aristo'ya göre insanın sahip olduğu **erdemler**;

1- akla dair olan,

2- karaktere dair olan.

Aklın erdemi; eğitim yoluyla.

1- hikmet,

2- yargılarında isabet,

3- aklı başında olma,

Karakter erdemleri ise; alışkanlık yoluyla, tekrarlanarak.

1- cömertlik,

2- ölçülülük,

3- adalet,

akla ait erdemler, eğitim yoluyla kazanılırken; karakter eylemleri, alışkanlık yoluyla kazanılırlar.

Cesaret, ölçülülük, adalet gibi karakter erdemleri tekrarlanarak elde edilirler.

insan nefsinin üç gücü.

Bunlar;

1- düşünme, **melekî güç,**

2- öfke, **sebûî güç,**

3- arzu güçleridir. **behîmî güç.**

Düşünme gücüne **melekî güç** denir.

Düşünme gücü eylemini gerçekleştirebilmek için bedende bulunan beyni araç olarak kullanır.

Arzu gücüne **behîmî güç** de denilir ki insan bedeninde bulunan karaciğer, onun aracıdır.

Öfke gücünün bedendeki aracı ise kalp olup bu güce **sebûî güç** adı da verilmektedir.

Bunlara bağlı **dört ana erdem**den söz edilir: (Aristo'nun dört fazilet teorisi)

1- Hikmet,

2- cesaret (şeceat),

3- iffet (rikkat),

4- adalet.

Reziletlerin sayısı da tıpkı faziletler gibi dörttür. Bunlar, faziletlerin zıddıdır;

1- Hikmetin zıddı **cahillik**,

2- iffetin ve cömertliğin zıddı **açgözlülük**,

3- cesaretin zıddı **korkaklık**,

4- adaletin zıddı ise **haksızlık** olarak adlandırılır.

ruhun/nefsin güçlerinin üç olduğu söylenebilir.

Bunlar:

1- Bitkisel güç,

2- hayvansal güç,

3- nutuk gücü.

Nefsin hareket ettirici gücü kendi içerisinde ikiye ayrılır:

1- harekete yönelmeyi sağlayan (bâise) güç (güdüleyici güç),

2- hareketi sağlayan (fâile) güç..

Güdüleyici güç,

1- iradeyi eyleme dönüştürmede yetersiz ve zayıf kalan yalnızca eğilim düzeyindeki güç (mümîle),

2- iradeyi eyleme dönüştürme düzeyindeki güç (câzime).

Zayıf ve eğilim düzeyindeki güç (mümîle):

1- haz veren ve yararlı şeyleri isteyen ve onları arzulayan arzu (şehvet) gücü;

2- acı veren ve zararlı şeyleri engellemek, onlardan uzaklaşmak veya onlara üstün gelmek isteyen öfke (gazap) gücüdür.

İnsan ruhunun/nefsinin bu son iki gücüne nutuk veya düşünme gücü de eklendiğinde ahlaki **faziletlerin kaynağı olan üç güç** ortaya çıkmaktadır.

Bunlar:

1- Düşünme gücü,

2- öfke gücü,

3- arzu gücü.

İnsan ruhunun/nefsinin güçleri;

1- idrak gücü,

2- hareket ettirme gücüdür.

Hareket ise üç çeşittir.

1- Zorla gerçekleştirilen hareket,

2- iradeyle gerçekleştirilen hareket,

3- tabii hareket.

İradeyle gerçekleştirilen hareketler;

1- arzu gücü,

2- öfke gücü.

Faziletlere konu olan ruhun/nefsin güçleri;

1- arzu gücü, - iffet,

2- öfke gücü, - cesaret,

3- düşünme gücü. - hikmet

Farabi, Nefis ve güçleri;

1- el-kuvvetü'l-gâziye (besleyici güç),

2- hissetme gücü (Beş Duyu gücü), (hâsse),

3- nüzuiyye gücü, yönelme gücü.

4-mütehayyile gücü,

5- düşünme gücü (nutk).

- Nefis ve güçleri hakkında Farabi şöyle demektedir: “İnsanın varlığı ortaya çıktığı anda **ilk varolan güç, beslenme gücüdür** ki buna **el-kuvvetü’l-gâziye** (besleyici güç) denilir.

Farabi, **el-Medînetü’l-Fâzıla** adlı eserinde insan nefsinin;

1- beslenme (gâziye),

2- hissetme (hâsse),

3- nüzuiyye, yönelme gücü

4- tahayyül etme (mütehayyile),

5- düşünme (nutk) olmak üzere toplam beş gücünden söz etmektedir.

Farabi’ye göre insanın beden yapısına ve fıtratına uygun olan sıcaklık, kalp tarafından üretilerek diğer organlara dağıtılır.

Fakat bunları ayarlama ve düzenleme görevi beyne aittir.

Beynin bütün organları ilgilendiren başlıca hizmeti bu sıcaklık ayarlamasıdır. Bunun dışında beynin sinirlerle ilgili bir görevi daha vardır.

İbn Sina’ya göre nefs, sahip olduğu güçler ve alışkanlıklar bakımından üç ana kısma ayrılır;

1- bitkisel nefs,

2- hayvan nefsi,

3- insan nefsi.

Bu aynı zamanda mutlak anlamda nefsin, fizikten metafiziğe doğru geçirdiği aşamaları da ifade etmektedir.

Nefsin Güçleri:

1. Nefsin bitkisel güçleri.

2. Nefsin İdrak Güçleri.

3. Nefsin İnsânî Güçleri (Nutuk veya Akıl Gücü).

Nefsin bitkisel güçleri üçtür:

1- Beslenme gücü. (Gâziye veya el-muğziyye),

2- Büyüme Gücü (Nâmiyye, mürbiyye, münmiyye),

3- Üreme Gücü (Müvellide).
Beslenme gücüne bağlı olarak ayrıca karaciğerde bulunan ve her organın mizâcına göre,

1- el-kuvvetü’l-mugayyire - besin ayarlaması yapan,

2- el-kuvvetü’l-hâzime - besinleri sindiren,

3- el-kuvvetü’l-mâsike - yararlı kısımları tutan,

4- el-kuvvetü’l-dâfi’a - işe yaramayan kısımları dışarı atan, gibi güçler de vardır.

Nefsin İdrak Güçleri = duyusal idrak güçleri;

1- Müdriketü’l-hissiyye,

2- Müdriketü’l hayvâniyye,

3- Müdriketü’l bedeniye,
Nefsin İdrak Güçleri (Müdriketü’l bedeniye):

1- Dış idrak güçleri, (zâhirî)

2- İç idrak güçleri, (Bâtınî)

Dış idrak güçleri, beş duyudur.

Bunlardan dokunma duyusu son derece önemlidir. Bu duyu olmaksızın insan yaşayamaz.
İç idrak güçleri:

1) Ortak duyu gücü,

2) Hayal ve musavvira gücü,

3) Tahayyül ve tefekkür gücü,

4) Vehim gücü,

5) Ezberleme ve Hatırlama gücü,
Nefsin İnsânî Güçleri (Nutuk veya Akıl Gücü):

İbn Sina’ya göre insan;

1- ulvî yönü,

2- süflî yönü,
Nefsin İnsânî Güçleri;

1- âlime gücü,

2- âmile gücü.

İbn Sina, insan aklının gayesinin, nazarî ve amelî hikmeti gerçekleştirmek olduğunu düşünür.

- Ona göre, aklın bilen (âlime) gücü, nazarî hikmeti gerçekleştirirken, eyleyen ve yapan (âmile) gücü, amelî hikmeti

gerçekleştirir.
1. NEFSİN BİTKİSEL (NEBATÎ) GÜÇLERİ:
1- Beslenme (Gâziye) Gücü
2- Büyüme (Nâmiyye) Gücü
3- Üreme (Müvellide) Gücü
2. NEFSİN İDRAK GÜÇLERİ:
1- Hareket Ettiren (Muharrik) Güçler,
2- İdrak (Müdrike) Güçleri.
Hareket Ettiren (Muharrik) Güçler:
1- Bais Güç,
2- Fail Güç.
Bais Güç:
1- Şehvet Gücü,
2- Öfke Gücü (Gadabiyye),
- İdrak (Müdrike) Güçleri:
1- Dış Duyu Güçleri (Beş Duyu),
2- İç Duyu Güçleri.
- Dış Duyu Güçleri (Beş Duyu):
1- Dokunma Duyusu,
2- Tatma Duyusu,
3- Koklama Duyusu,
4- İşitme Duyusu,
5- Görme Duyusu,
- İç Duyu Güçleri:
1- Ortak Duyu Gücü,
2- Hayal ve Musavvira Gücü,
3-Tahayyül ve Müfekkire Gücü,
4- Vehim Gücü,
5- Hatırlama ve Ezberleme Gücü,
3. Nefsin insâni Güçleri (Akıl veya Nutuk Gücü):

1- (Nazari) Teorik Akıl,

2- (Ameli) Pratik Akıl.

- Pratik Akıl (Ameli):

1- Bilkuvve Akıl,

2- Bilmeleke (Kutsi Akıl),

3- Bilfiil Akıl,

4- Müstefad Akıl,

İhvan-üs-Safâ risalelerin yazarları arasında (1048-1049);

1- Ebû Süleyman Mihricanî,

2- Ebu'l Hasen Zencanî,

3- Ebû Ma'şer Belhî (Mukaddesî olarak da bilinir),

4- Zeyd bin Ruf'a gibi düşünürler bulunuyordu.

Başkanlığını **Zeyd b. Rufaa**, sekreterliğini **Ebu Süleyman**'ın yaptığı Risaleler, **Gazali** (1058-1111), **İbn Arabi** (1165-1240) gibi İslam dünyasının bilginleri, kelamcıları, filozofları ve sufileri üzerinde geniş bir etki bırakmış, yazarları tarafından ***felsefe ile dinin uyumunu sağlamaya çalışan, Aristo*** ve ***Platon felsefeleriyle, Hermetik öğretileri, Yeni Fisagorculuğu, Sabiilerin öğretileri İslami öğretileri birleştirerek sunulmuştur.***

Bu risaleleri yazanlar:

1-el-**Mukaddesî**,

2- Ebu'l-Hasan Ali bin Harun ez-**Zencanî**,

3- Muhammed bin Ahmet el-**Nehracûrî**,

4- el-**Avfi**,

5- **Zeyd bin Rifaa**

Felsefe tarihi,

1- ilkçağ ya da Antikçağ,

2- Ortaçağ,

3- Moderncağ,

iLKÇAĞ FELSEFESi - YUNAN FELSEFESi/HELEN DÖNEM: (Platon’a Kadar)

1- Kozmolojik Devir/ Doğa Felsefesi:

2- Antropolojik Devir/insan Felsefesi:

Kozmolojik Devir/ Doğa Felsefesi:

Milet Okulu: (FİZİKÇİLER- GÖZLEMCİ- laik doğal ve akılsal)

1- Thales (iÖ. 625–545): SU

2- Anaximandros (iÖ. 610–547): Apeiron,

3- Anaximenes (iÖ 585–528): HAVA-RUH

4- Pythagoras (iÖ. 580–500): SAYI

5- Ksenophones (iÖ.569–477): TOPRAK, (TANRI = EVREN)

6- Herakleitos (iÖ.540–480) : ATEŞ

7- Parmenides (iÖ 540-?): DÜŞÜNCE Materyalizmin, Mantığın, Diyallektiğin Babası

Herakleitos-Parmenides çatışması neticesinde Yunan felsefesinin o ana kadarki seyrinden başka bir alana kaydığını söyleyebiliriz.

8- Elea'lı Zenon (iÖ 490-430): PARADOX

9- Empedokles (iÖ 492-432): dört unsur (hava, su, ateş, toprak)- Sevgi birleştirici bir ilke, nefret ayırt edici bir ilkedir.

Ateş: Zeus, Toprak: Hades, Hava: Hera, Su: Nestis.

10- Anaxagoras (iÖ. 500–428). KAOS - NOUS

11- Demokritos (460–370). Atom.

Aristoteles‟e göre, var olan şeylerdeki oluşum ve değişimi açıklayabilmek için dört nedene ihtiyaç vardır:

1- **maddi neden**dir, kendisinde değişmenin ortaya çıktığı dayanak ya da malzemedir.

Heykelin yapıldığı bronz, tabağın yapıldığı gümüş onların maddi nedenleridir.

2- bir şeyin ne olduğunu belirleyen **formel nedenl**erdir.

heykel ve tabağı, diğer nesnelerden ayıran şeklilerini ya da evin planını o nesnelerin formel nedenleri olarak değerlendirebiliriz.

3- **fail neden**dir.

Evin projesini çizen mimar, inşa eden ustalar, tabağa ve heykele şekil veren sanatkârlar gibi.

4- **ereksek neden**dir.

Heykel ya da tabak bir süsleme ya da güzel bir nesnenin yaratılması amacıyla yapılmış, ev insanların barınıp yaşayabilmeleri için yapılmıştır.

Yapılma gayeleri, onların ereksel (amaç, gaye) nedenlerini oluştururlar.

Maddi neden ve Formel neden, içkin; Fail neden ve Ereksel neden aşkın nedenlerdir.

Doğru yönetimleri;

1- krallık,

2- aristokrasi,

3- siyasal yönetim.

Karşıtı olanları ise,

1- tiranlık,

2- oligarşi,

3- demokrasi.

Tiranlık, tek bir kişinin yönetimi.

oligarşi, bir azınlığın yönetimi.

demokrasi ise çoğunluğun kötü yönetimidir.

Eriugena"ya göre biz Tanrı"yı doğrudan bilemeyiz; ancak simgelerle bilebiliriz.

Bu simgeler:

1- Baba,

2- Oğul,

3- Kutsal Ruh"tur.

Baba **varlığın**, Oğul **bilgeliğin** ve Kutsal Ruh ise **canlılığın** simgesidir.

Kopernik, geosentrik (evren merkezli) anlayış yerine heliosentrik (güneş merkezli) anlayış savunuluyordu.

İnsan; numeni (varlık) değil sadece fenomeni (görünüş) bilebilir.
Kant üç bilgi dalının akla dayalı olarak kurulamayacağını söylemektedir:

1- Rasyonel ontoloji,

2- rasyonel psikoloji,

3- rasyonel teolojidir.

Antinomilere dayandığından dolayı akıl yoluyla evrenin sonlu ya da sonsuz olduğu söylenemez, bu yüzden rasyonel ontoloji kurulamaz.

Ruhun özgür olup olmadığı da söylenemez dolayısıyla rasyonel psikoloji de kurulamaz.

Evrenin bir gayesinin de olup olmadığı da tespit edilemeyeceği için rasyonel teoloji de kurulamaz.

- Kant, metafizik alanın akıl yoluyla bilinemeyeceğini ortaya koymaktadır.
Kant, ahlak felsefesini üç temel kavrama dayanarak şekillendirmektedir.

Bunlar:

1- İyi niyet,

2- kategorik imperatif, (koşulsuz buyruk)

3- özgürlük.
Nakşbendiyye ananesi, (sufi pratiğinin ilk dört kaîdesi);

1- **hûş der dem**,

2- **nazar ber kadem**,

3- **sefer der vatan**,

4- **halvet der encümen**).

Cüneyt Bağdâdî'nin (ö1.910) **ayıklık ekolü** ile **Bistâmî**'nin **şükür ekolü** (İlahi Sevgiden sarhoşluk).

halvet der encümen; toplumda olduğun halde yalnız olma.
kelimât-ı kudsiyye:

1- **Vukûf-ı zamânî**: Her an ve her hâlin muhasebesini yapmak.

2. **Vukûf-ı adedî**: Zikir sırasında sayıya riayet ederek dikkati bir yerde toplamak.

3. **Vukûf-ı kalbî**: Zikir sırasında kalbe yönelip kalbde Allah’tan başkasına yer vermemek.

4. **Hûş der-dem**: Alınan her nefeste Allah’ın huzurunda olduğunu

hatırlamak.

5. **Nazar ber-kadem**: Bakışları ayakucuna yöneltmek.

6. **Sefer der-vatan**: Halktan Hakk'a sefer etmek.

7. **Halvet der-encümen**: Halk içinde Hakk ile beraber olmak.

8. **Yâd-kerd**: Dil ile birlikte kalble zikretmek.

9. **Bâz-geşt**: Zikirde kendiliğinden hatıra gelen iyi ve kötü fikri kovmak.

10. **Nigâh- daşt**: Kalbi mâsivâdan muhafaza etmek.

11. **Yâd-daşt**: Huzur hâline erip müşahede makamına ulaşmak.

-- sofra tutmak (Tasavvufu yaymak).

Mübeyyidiyye (**beyaz elbise giyenler**)
Birinci kapı şeriat kapısıdır ve bu kapıda olan kimselerin asılları **hava**dandır.

Bunlar, âbitler/ibadet edenler topluluğudur.
İkinci kapı tarikat kapısıdır ve bu kapıda olan kimselerin aslı **ateş**tendir.

- Bunlar zâhitler/züht hayatı yaşayanlar topluluğudur.

Üçüncü kapı marifet kapısıdır ve bu kapıda olan kimselerin aslı **su**dandır.

Bunlar ârifler/bir şeyin iç yüzünü bilenler topluluğudur.

Âriflerin ibadeti; tefekkür ile dünya ve ahireti terk etmektir.

Dördüncü kapı hakikat kapısıdır ve bu kapıda olan kişinin aslı **toprak**tandır.

Bunlar muhiplerdir/muhabbet ehlidirler.

İlk üç basamakta olanlar **zahir ehli**, dördüncü basamakta olanlar ise **mana/bâtın ehli**dir.

Bunların ibadeti; dua, müşahede, ibret nazarıyla bakmak ve Allah'ta bir olmaktır.

Yirmi sekizincisi **Bedri Noyan**'dır. **Dedebaba**

Çelebi Kolu: Cemalettin Ulusoy
Veliyyiddîn Çelebi (Ulusoy) (1940) zamanında da Atatürk'e destek devam etmiştir.

Amid' (Diyarbakır)

Alevîliğin inanç esası;

1- Yaradılış Nazariyesi,

2- Nûr-u Muhammedî

3- Hak-Muhammed-Ali Anlayışı,

4- Dört Kapı-Kırk Makam

5- Üç Sünnet-Yedi Farz,

6- Meleklere İman,

7- Kitaplara İman,

8- Peygamberlere İman,

9- Kaza ve Kadere İman,

10- Ahiret Gününe İman,

11- Ehl-i Beyt, On İki İmam ve Mehdî Anlayışı,

12- On Dört Masum-On Yedi Kemerbest.

Allah’ın isim ve sıfatı; diğer bütün mahlûkatta dağınık halde bulunurken insanda toplu halde bulunmaktadır.

Amasya, Tokat, Sivas, Çorum, Yozgat, Niğde, Kırşehir ve Malatya’yı içine alan **Kapadokya bölgesi**
AY YILI, **354** GÜN **8** SAAT **48** DAKİKA **36** SANİYE DİR.